

Ilmastosuunnitelmasta tekoihin –hanke (VN/3261/2021)

Loppuraportti | Raisen kaupunki

raiso

SISÄLLYS

1. Tiivistelmä	2
2. Hankkeen tausta ja tavoitteet	2
3. Hankkeen osapuolet ja menetelmät	3
4. Hankkeen tulokset	3
5. Hankkeen vaikuttavuus ja vaikutus	5
6. Viestinnän toteutuminen ja tulokset	6
7. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen	7
8. Liitelistaus	8

1. Tiivistelmä

Raisiossa oli käynnissä ilmastosuunnitelmasta tekoihin –hanke 1.5.2021-30.11.2022 välisenä aikana. Ilmastotyötä ja sen johtamista lähdettiin kehittämään Raisiossa hankkeen avulla, koska kaupunkiorganisaation resurssit ja osaaminen ilmastotyön kehittämiseen ovat rajalliset. Ympäristöministeriön tukema hanke mahdollisti kokopäiväisen ilmastokoordinaattorin palkkaamisen hankkeen resurssiksi. Hankeavustuksen avulla kaupungin ilmastotiasiat ovat ottaneet harppauksen eteenpäin hankkeen aikana.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupungille ilmastosuunnitelman ja ilmastotavoitteen toukokuussa 2021. Raision kaupungin tavoite on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Pääpaino ilmastosuunnitelmasta tekoihin –hankkeessa oli kaupungin ilmastojohtamisen kehittäminen, tarkoituksena luoda systemaattinen toimintatapa keski-suureen kaupunkiin. Hankkeen toinen toteuttamispolku liittyi öljylämmityksestä luopumiseen. Öljylämmityksen vähentäminen on tunnustettu merkittäväksi toimeksi päästöjen vähentämiseksi. Kolmannessa osapolussa keskityttiin parempiin ruokavalintoihin, etenkin yläkoulu- ja lukioikäisten näkökulmasta.

Edellisten toteuttamispolkujen tiimoilta Raisiossa on lisätty kestävä elämäntavan osaamista kaupunkiorganisaation sisäisesti ja myös alueen asukkaat ja muut toimijat huomioiden. Asukkaita ja muita toimijoita on otettu mukaan toimintaan mm. asukasiltujen ja kyseilyiden kautta. Hankkeessa tutkittiin mm. asukkaiden toiveita kaupungin ilmastotyöhön liittyen, yläaste- ja lukioikäisten asenteita kouluruokaa kohtaan ja öljylämmityksen tilaa Raision kaupungin alueella. Asukkaille järjestettiin asukasiltuja, nuorille kestävyysteemaista tapahtumaa, ilmastoaiheista viestintää ja kehitettiin kaupunkiorganisaation poikkihallinnollista työtä. Myös kaupunkiorganisaation ulkopuolista yhteistyötä aktivoitiin mm. alueen muiden kuntien ja Valonian kanssa.

Hankkeen aikana kaupungille luotiin uusi ympäristöohjelma, jossa määritellään kaupunki-alueen ilmastoon liittyvät hillintä- ja sopeutumistoimet. Ympäristöohjelman toimii ilmastojohtamisen työkaluna. Hankkeen lopussa ohjelma on lausuntokierroksella, ennen sen vientiä kaupunginvaltuuston päätöksentekoon. Öljylämmityksen tilaa tutkittiin opinnäytetyön avulla ja luotiin polku yhteistyössä rakennusvalvonnan kanssa, jolla jo öljystä luopuneet voivat pyytää tietojensa tarkastusta kiinteistörekisteristä. Ruuan ympäristövaikutusten tietoisuutta lisätään visuaalisella tiedotuskampanjalla kouluissa ja somessa.

2. Hankkeen tausta ja tavoitteet

Raisiossa ilmastotyö on käynnistynyt kaupungin ilmastosuunnitelman laatimisella. Ilmastojohtamisen kehittämiseen on lähdetty kaupungin johdon aloitteesta. Ilmastosuunnitelman laatimisen aikana ympäristöministeriöltä aukesi mahdollisuus hakea hankerahoitusta kuntien ilmastotoimien kirittämiseen. Raisiossa päätettiin tarttua tilaisuuteen ja hankehakemus luotiin Valonian avustuksella. Jo hakuvaiheessa tunnustettiin lisäresurssien tarve ilmastotyöhön ja hankehakemukseen kirjattiin, että hanketta toteutetaan hanketyöryhmän, kaupungin johtoryhmän ja hankkeeseen palkattavan koordinaattorin johdolla.

Hankkeen tavoitteeksi hakuvaiheessa määriteltiin ilmastojohtamisen kehittäminen ja ilmastotyön käynnistäminen Raisiossa. Tarkoituksena oli luoda malli, joka on hyödyksi Raision ilmastotavoitteiden toteuttamistoimissa jatkossakin. Yhtenä tavoitteena oli muodostaa kaupunkiin pysyvä poikkihallinnollinen ilmastotyöryhmä, jonka toiminta jatkuu hankkeen jälkeen. Ruoan hiilijalanjäljen pienentämisen ja lämmitysöljyn käytön vähentämisellä haluttiin vaikuttaa sekä suoriin ympäristöpäästöihin, että epäsuoriin ympäristövaikutuksiin, joita molemmat aiheuttavat. Lisäksi hankkeella haluttiin kehittää kaupungin ilmastoviestintää sekä nostaa ilmastoasiat kaupungin uuteen strategiaan.

3. Hankkeen osapuolet ja menetelmät

Hankkeen toteuttajana toimi Raision kaupunki, eikä hankkeessa ollut muita hankekumppaneita. Hankkeeseen palkattiin kokopäiväinen ilmastokoordinaattori, joka työskenteli hankkeessa 14.9.2021-30.11.2022. Ilmastokoordinaattori sijaitsi organisaatiossa kaupungin ympäristöpalveluissa ja hänen esihenkilönään toimi kaupungin ympäristöpäällikkö. Hankkeen menetelmät olivat monipuoliset sisältäen kaikkea osallistamisesta työpajojen, kokouksien ja keskusteluiden kautta asukastilaisuuksiin ja internetissä julkaistuihin julkisiin kyselyihin.

4. Hankkeen tulokset

Hankkeen aikana ilmastoasiat saatiin nostettua uuden valtuustokauden strategiaan ja ensimmäisen kerran omana osionaan myös kaupungin talousarvioon syksyllä 2021. Kyseessä ei vielä tässä vaiheessa ole varsinainen ilmastobudjetointi, mutta ilmastoasioiden nostaminen talousarvioon tekee kaupunkiorganisaation toteuttamien toimien ilmastonäkökulmat näkyväksi. Vuoden 2023 talousarviossa on jo suoraan päästöihin vaikuttavia investointeja, kuten uusiutuvan energian tuotannon aloittaminen ja kävelyn ja pyöräliikenteen edistämiseen liittyviä toimenpiteitä. Ilmastoasioiden seuranta tapahtuu talouden vuosikellon kanssa samassa syklissä.

Hankkeen alussa kaupunkiin muodostettiin poikkihallinnollinen ilmastotyöryhmä. Ilmastotyöryhmän toiminta on ollut säännöllistä. Työryhmä on toiminut ilmastokoordinaattorin tukena ilmastotyön suunnittelussa ja toteutuksessa. Vaikka ilmastotyöryhmän yhteistyö on sujunut hyvin, työryhmä ei ole vielä valmis toimimaan ilmastoasioissa itsenäisesti. Työryhmä tekee ilmastotyötä oman toimen ohella. Tästä syystä nähdään tarpeellisena, että ryhmällä on vetäjä, joka koordinoi ryhmän työtä ja huolehtii kokoon kutsumisesta ja ilmastoasioiden esittelystä. Hankkeen edustus on ollut mukana myös kolmen viikon välein järjestettävässä elinvoima- ja kilpailukykytoimialan ajankohtaispalaverissa.

Ilmastojohtamista lähdettiin kehittämään kaupungin ympäristöohjelman kautta. Ohjelman on tarkoitus täydentää kaupungin ilmastosuunnitelmaa, jossa on asetettu kaupungin ilmastotavoite, mutta kaupunkitason toimenpiteet sen saavuttamiseksi puuttuvat. Ympäristöohjelma luotiin kaupungin ilmastojohtamisen työkaluksi, joka ohjaa kaupungin ilmastotyötä tulevaisuudessa. Ympäristöohjelmaa vietiin eteenpäin ketterien menetelmien periaatteella ja suunnitteluun otettiin mukaan laajasti kaupungin eri toimijoita. Ympäristöohjelmassa määritellään kaupungin tulevat ilmastomuutoksen hillintä- ja sopeutumistoimet. Ympäristöohjelman päivitysväli on kerran valtuustokaudessa ja sen seurannasta vastaa

kaupunginvaltuusto. Ympäristöohjelmaa ei saatu hankkeessa vietyä täysin päätöksentekoon saakka. Kaupunginhallitus on käsitellyt ohjelman 21.11.2022 ja pyytänyt siitä lausunnot lautakunnilta, vanhusneuvostolta ja nuorisovaltuustolta. Lisäksi asukkaille, yrityksille ja yhteisöille varataan mahdollisuus kommentoida luonnosta. Ohjelma on tarkoitus viedä päätöksentekoon alkuvuodesta 2023.

Ilmastojohtamisen lisäksi hankkeessa tuettiin asukkaita öljylämmityksestä luopumisessa ja ruokapalveluiden ruuan jalanjäljen pienentämisessä. Öljypolun kehittäminen aloitettiin tutkimalla öljylämmityksen tilaa kaupungissa. Tutkimus toteutettiin Turku AMK:ssa tehdystä opinnäytetyössä. Öljylämmityksen luopumiseen liittyen kaupungissa järjestettiin myös asukasilta yhteistyössä Valonian, kaupungin rakennusvalvonnan ja paikallisen yrityksen kanssa. Asukasilta oli suosittu, siihen osallistui noin 50 henkeä. Tehdyn selvityksen tiimoilta kaupungin rakennusvalvonta julkaisi marraskuussa kampanjan, jonka avulla se jäljittää jo öljystä luopuneita asukkaita. Öljylämmitys nostettiin keskusteluun myös kaupungin tilapalveluiden kanssa kaupungin omistamien kiinteistöjen osalta.

Ruoan ympäristövaikutusten pienentämisessä keskityttiin yläkoulu- ja lukioikäisiin nuoriin. Nuorille suoritettiin keväällä kasvisruokaan ja ruokahävikkiin liittyvät kysely, johon saatiin 143 vastausta. Vastausten tiedot raportoitiin ruokapalveluille, jotka saivat kyselyn kautta tietoa nuorten asenteista kouluruokaa kohtaan, mutta myös nuorten mielipiteitä siitä, mitä uusia kasvisruokia he mieluiten näkisivät koulun ruokalistalla. Lisäksi kaupungissa toteutetaan ruokahävikkiin ja kasvisruokaan liittyvä kampanja, joka sisältää visuaalista viestintää mm. yläkoulussa, lukiossa ja kaupungin työpaikkaruokaloilla ja somessa (kuva 1).

Kuva 1 Raision ruoan ympäristövaikutus -kampanjan materiaalia.

Asukkaille on jaettu tietoa hankkeen aikana viestinnän ja asukasilojen avulla. Asukasiloja on järjestetty liittyen aurinkoenergiaan, öljylämmityksestä luopumiseen ja viimeisenä yleiseen energiankäyttöön. Nuorille järjestettiin oma ilmastoaiheinen päivä huhtikuussa. Viestintää on toteutettu kaupungin omien nettisivujen, mediatiedotteiden ja sosiaalisen median kautta. Kaupungin sisäistä viestintää henkilöstölle on tehty kaupungin intranetin kautta. Hankkeessa luotiin kaupungin ilmastoasioille omat internetsivut, jonne on koottu kaupunkialueen ilmastotyöhön liittyvää tietoa.

Raisiossa hanke toteutui hyvin hankehakemuksen mukaisesti. Hankkeelle asetetut tavoitteet saavutettiin laajasti ja ilmastotyön voidaan katsoa käynnistyneen kaupungissa. Pääosa hankkeen työstä tehtiin kaupungin sisäisenä työnä, eikä palveluita juurikaan ostettu. Toimintatavan katsottiin parhaiten kehittävän kaupungin sisäistä poikkihallinnollista yhteistyötä eri organisaatioiden välillä. Itse tekemällä ja osallistumalla henkilöstön ymmärrys ilmastomuutoksesta ja siihen vaikuttamisesta kasvoi ja samalla henkilöstöä sitoutettiin ilmastotyöhön.

Hankkeen rajauksen muutokseen pyydettiin ympäristöministeriöltä lupaa kerran. Hankkeen hakemuksessa ilmastojohtamisen kehittämisen osavaiheessa oli määritelty mukana olevat sektorit Covenant of Mayors -ohjeistusta mukaillen. Nämä olivat 1. kaupungin rakennukset ja toiminnot, 2. palvelurakennukset ja toiminnot, 3. asuinrakennukset. Ympäristöohjelman suunnittelussa kävi pian selväksi, että tarkoitetun kaltaista toimenpide-ohjelmaa olisi turha ja mahdotonkin rajata kyseisellä rajauksella. Ympäristöministeriöön oltiin yhteydessä rajauksen laajentamisesta ja ympäristöohjelman laatimisesta joulukuussa 2021 sähköpostikeskustelussa.

5. Hankkeen vaikuttavuus ja vaikutus

Hankehakemuksessa todettiin, että hankkeen ansiosta kasvihuonekaasut vähenevät kaupungin alueella, mutta tämä toteutuu viiveellä. Ymmärryksen lisääntyminen ilmastomuutoksen aiheuttavista prosesseista ja ilmastomuutoksen hillintäkeinoista muuttavat toimintaa vähitellen. Hillintätoimien lisäksi hankkeen vaikuttavuutta lisättiin nostamalla ympäristöohjelmaan sopeutumistoimet. Näin ne huomioidaan tulevaisuudessa myös kaupungin ilmastojohtamisessa.

Hankkeen vaikuttavuutta lisää se, että hanke on myös mahdollistanut kaupungin ilmasto- ja kestävyystyön vahvistamisen jatkossakin. Hankkeen tiimoilta on haettu rahoitusta ympäristöministeriöltä uuteen joulukuussa alkavaan Tulevaisuuden kestävä Raisio –hankkeelle. Käynnistyvässä hankkeessa edelleen kehitetään kaupungin ilmastotyötä ja syvennyttään erityisesti kaupungin sisäisiin kiertotalousnäkökulmiin. Lisäksi hankkeessa ollaan tuettu hankehakemuksen teossa opetushallituksen suuntaan. Alkavalla KEKÄLE (kestävät käytänteet lentoon kunnissa) -hankkeella vahvistetaan perusopetuksen kestävyyskasvatusta ja sen johtamista Raisiossa, Naantalissa, Liedossa, Laitilassa ja Nousiaisissa. Muita ilmastoon liittyviä rahoitushakemuksia, jotka hanke on osittain mahdollistanut ovat uusiutuvan energian kuntakatselmuksella, kävelyn ja pyöräilyn investointituki ja kävelyn ja pyöräilyn edistämishankkeet.

Hankkeen alussa vaikuttavuutta pyrittiin tunnistamaan vaikuttavuusketjujen avulla. Vaikutavuusketjuja tehtiin mm. ympäristöohjelmasta (työnimenä ilmasto-ohjelma, kuva 1), poikkihallinnollisen ilmastotyöryhmän perustamisesta ja lämmitysöljyn käytön vähentämisestä.

VAIKUTTAVUUSKETJU

Laaditaan Raision kaupungille ilmasto-ohjelma.

PANOS

Hankkeen suurin panostus ilmastojohtamisen kehittämisessä. Resurssit: ilmastokoordinaattori, eri toimialat, viestintä, tilat, Valonian asiantuntemus, kaupunginjohto- ja päättäjät, asukkaat, yritykset, 3. sektori

TEKO

Laaditaan Raision kaupungille ilmasto-ohjelmamalli, johon tunnistetaan kaupungin kannalta oleellimmat ilmastotoimenpiteet. Toimii hankkeen jälkeen ilmastojohtamisen työkaluna

VAIKUTUS

Kaupungin asukkaat, työntekijät, päättäjät ja muut toimijat tunnistavat ilmastotoimet ja oman toiminnan vaikutusten tunnistaminen kasvaa. Kaupungin ilmastotyö saa työkalun, jonka avulla johdetaan ilmastotyötä ja vähennetään KHK-päästöjä. Tukee kaupungin ilmastotavoitteen saavuttamista

VAIKUTTAVUUS

Ilmastotoimet tunnetaan ja huomioidaan tulevaisuudessa osana kaupungin johtamista ja ne on sisällytetty kaupungin strategiaan. Yleinen ymmärrys ilmastotoimista ja niiden merkityksestä kasvaa. Kaupunkialueen päästöt vähenevät ja ilmastotavoite saavutetaan tunnistettujen toimien avulla. Jaetaan tietoa avoimesti, mutta opeista saadaan hyöty mahdollisimman laajalti.

Lähde: Sitra, vaikuttavuuden Boot Camp

Kuva 2 Vaikuttavuusketju ympäristöohjelman laadinnasta

Hankkeen vaikuttavuutta voidaan tarkastella myös toimintaan osallistuneiden henkilömiärien kautta (taulukko 1)

Taulukko 1 Hankkeen tapahtumat ja kyselyt

Päivämäärä	Aihe	Osallistujat/vas- taajat
15.2.2022	Aurinkosähköinfo asukkaille	36
2.3 ja 25.3.2022	Henkilöstön ilmastoaiheinen työpaja	38
5.4.2022	Öljystä eroon pientaloissa	54
22.4.2022	Nuorten kestävyyspäivä	250
30.4.2022	Kouluruokaan liittyvä kysely (yläkoulu, 2. aste)	143
5.3.2022	Ympäristöohjelmaan liittyvä kysely	103
3.10.2022	Henkilöstön kestävä työmatkaliikkuminen	173
13.10.2022	Energia-ilta asukkaille	27
15.11.2022	Ilmastotoimien näkyvyys Raisiossa	105

6. Viestinnän toteutuminen ja tulokset

Osa hankkeen vaikuttavuudesta perustui viestintää ja ohjaukseen, joka lisää asukkaiden tietoa ilmastoon liittyvistä näkökulmista. Myös henkilöstön ja päättäjien osallistaminen ja koulutus johtavat siihen, että ilmastoasiat otetaan paremmin huomioon omassa työssä ja päätöksenteossa. Viestintää ilmastoasioista ja siihen vaikuttavista tekijöistä lisättiin hankkeen aikana tuntuvasti. Asukasilloissa asukkaille jaettiin tietoa myös erilaisista energiaremontteihin saavista tuista. Tämän avulla tavoiteltiin nopeampaa siirtymistä ympäristöystävällisempiin energioihin ja rakennusten energiatehokkuuden paranemiseen.

Viestintää toteutettiin hankkeessa aktiivisesti ja yhteistyö viestintäpalvelujen kanssa oli tiivistä. Pääasialliset viestintäkanavat olivat kaupungin verkkosivut ja sosiaalisen median eri

tilit (Twitter, Facebook, Instagram). Viestintää tehtiin myös mediatiedotteiden kautta, ja ne saivatkin kiitettävästi näkyvyyttä paikallismedioissa kuten Rannikkoseudussa, Aamuset-lehdessä ja Turun Sanomissa. Paikallismedioissa näkyvyyttä saivat mm. asukaskyselyt, asukasillat, kyselyjen tulokset ja hankkeen tiimoilta tehty opinnäytetyö.

7. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen

Raisiossa hankkeen tulosten kestävyttä edistää hankkeessa luotu ympäristöohjelma, joka toimii ilmastotyön johtamisen työkaluna seuraavan valtuustokauden alkuun. Kaupungin sisäinen ilmastotyöryhmä jatkaa toimintaa myös hankkeen päättymisen jälkeen ja toimii tukena myös joulukuussa alkavassa hankkeessa. Uusi hanke tuo jatkuvuutta ilmastotyön, mutta myös ilmastotyöryhmän työn kehittämiseen. Myös osin hankkeen avulla käynnistettyjen uusiutuvan energian kuntakatselmuksen, kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman ja KEKÄLE-hankkeen avulla hankkeen tulosten kestävyys on varmistettu jatkossakin.

Ilmastotyölle on kansallisella (ja EU:n) tasolla olemassa selvä tuki. Suomen tavoite on olla hiilineutraali vuonna 2035. Kuntien ilmastotyön velvoitteita tullaan todennäköisesti lisäämään myös esim. ilmastolain tulevan muutoksen velvoitteilla, joiden mukaan jokaisella kunnalla tai alueella on velvollisuus luoda ilmastosuunnitelma ja tunnistaa kunnan/alueen ilmastototeutuksen piteet. Myös rahoitusta/rahallista tukea ilmastotyön vahvistamiseen ja esim. tehokkaampiin energiaratkaisuihin on saatavilla. Taloudellinen tuki on monelle kunnalle tärkeää, ja sillä voidaan hankkia kunnalle lisäresursseja ilmastotyön kehittämiseen.

Vaikka ilmastotyön rahoitus on tärkeää, pienempien kuntien haasteena ovat osaamisen ja resurssien puute liittyen mm. rahoitusmahdollisuuksien tunnistamiseen, hankkeiden ideoimiseen ja rahoitushakemusten laatimiseen. Tästä syystä on hyvä, että julkisilla varoilla tuetuissa hankkeissa tulokset ovat julkisia, jotta niitä voidaan hyödyntää myös muualla, kuin hankkeen toteuttaneessa kunnassa. Rahoitushakuun on myös hyvä saada tukea asiantuntijoilta, kuten esim. Varsinais-Suomen alueella Valonialta.

Riskinä paikalliselle ilmastotyölle voidaan nähdä kaupungin olemassa olevat resurssit ja osaaminen ilmastotyön tekemiseen. Ilmastomuutos ja siihen liittyvä hillintä- ja sopeutumistyö ovat aivan oma alansa. Ei voida olettaa, että kaikilla kaupungin työntekijöillä on siihen automaattisesti osaamista ja aikaa. Myös kuntapäätäjien mahdolliset asenteet ilmastotyötä kohtaan voivat olla riskejä, jos ilmastotyötä ei haluta nähdä tarpeellisena ja kunnalle kuuluvana toimena.

8. Liitelistaus

Liite 1 Maksatushakemus

Liite 2 Kirjanpito

Liite 3 Tuntikirjanpito

Liite 4 Toteumavertailu

Liite 5 Hankkeen esittelydiat

Liite 6 Ympäristöohjelman luonnos

Liite 7 Ilmastokoordinaattorin työsopimus